

túrafüggő szabályok befolyásolják: különféle tradíciók és szokások sokféleképpen hagynak nyomot a nyelvben. Ez az oka Földes szerint annak, hogy kulturális szempontból a német mint kisebbségi nyelv jelentősen különbözik az összefüggő német nyelvterületen használt német nyelvváltozatoktól.

A kultúra és a nyelv kölcsönhatásának kutatása – Földes szerint – egy interkulturális nyelvészet feladata lenne, amelyet a szerző a következőképpen definiál: az interkulturális nyelvészet két és több nyelv közötti nyelvi és kulturális kontaktusokat vizsgál sajátos elméleti és gyakorlati módszerekkel. Ezek „rendszer nyelvészeti”, pszicholingvisztikai, szociolingvisztikai, nyelvészeti pragmatikai és kontaktus nyelvészeti eljárások, továbbá a nyelvi kontaktusoknak a nyelvpolitika szempontjából történő vizsgálata (p. 297).

Ezt a monográfiát a szerző kontaktus nyelvészeti kutatásai összegzésének tekinthetjük, amelyben áttekintést nyújt a német–magyar nyelvi és kulturális kontaktusjelenségekről, bőszéges példatárral illusztrálva a nyelvi kontaktushatások eredményeit.

Geröly Krisztina

Lanstyák István és Szabó Mihály Gizella

Magyar nyelvtervezés Szlovákiában

Kalligram Könyvkiadó:
Pozsony, 2002. 304 p.

1999. szeptember elsején lépett hatályba a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa által hozott, a nemzeti kisebbségi nyelvek használatát szabályozó törvény. Jelen könyv a törvény életbelépése óta történt változásokkal és az emberek mindennapjait érintő kérdésekkel foglalkozik. Hiánypótló ez a munka, az első, amely ebben a tárgykörben megjelent. A Magyarországgal szomszédos többi ország magyar nyelvtervezési kérdéseiről szóló anyagok pedig még váratnak magukra.

A két szerző tanulmányai elemzik a szlovákiai magyarság történelmi helyzetét, jogi státusát, kifejtve a többközpontú nyelv, valamint a kontaktusjelenség fogalmát. Bemutatják továbbá az 1999-ben kiadott kisebbségi nyelvtörvény előzményeit és következményeit, valamint a magyar nyelv iskolai oktatásának lehetőségeit és használati szintereit a közigazgatástól a kulturális eseményekig. Részletesen feltárják az utcanév-táblákkal, intézménynevekkel, családi és utónevekkel, illetve az iskolai bizonyítványokkal kapcsolatos problémákat.

A magyar részlegesen többközpontú nyelv, ami azt jelenti, hogy Magyarországon többségi, de a vele szomszédos országokban kisebbségi helyzetben van. Minden többközpontú nyelvre jellemző, hogy beszélői a különböző országokban eltérő módon használják. Ennek legfőbb oka a többségi nyelv, illetve az eltérő kultúra hatása. A magyar nyelvnek így voltképpen nyolc változata van: magyarországi, szlovákiai, ukrainai, romániai, szerbiai, horvátországi, szlovéniai és ausztriai, nem beszélve a világ számos pontján szét-szórtan élő magyar kisebbségekről. Lanstyák István és Szabó Mihály Gizella munkája a szlovákiai magyar változatot taglalja.

A Kelet- és Közép-Európában az 1980-as évek végén kezdődő politikai és gazdasági rendszerváltás következtében számos új intézmény jött létre mind Magyarországon, mind Szlovákiában. Bármennyire is hasonló azonban a két ország politikai és gazdasági berendezkedése, az eltérő intézményrendszer nem mindig ugyanazt a tartalmat takarja; ezért az elnevezések is különböznek egymástól. A szlovákiai magyarok számára ez annyiban jelent szinte megoldhatatlan gondot, hogy az ottani intézményekre nem alakult ki megfelelő magyar nyelvű szakterminológia. Sok intézménynév egyszerűen nem létezik a magyarban; mivel az intézménynek Magyarországon nincs megfelelője, ezért elnevezésre sincs szükség. Egyes intézménynevek egybe is eshetnek, de a tartalmuk különböző lehet, és a sima átvételből félreértések szár-

mazhatnak. Ha viszont a hasonló, de nem egyforma intézmények elnevezésére kétféle szakterminológia születne a szlovákiai és a magyarországi magyarban, az a magyar nyelv „szétfejlődéséhez” vezethetne. És akkor még nem beszéltünk a Magyarországgal határos többi ország intézményneveiről. A hiányzó szakterminológia következtében a szlovákiai magyarok számára nincs lehetőség magyar nyelvű beadványokkal fordulni a szlovákiai hatóságokhoz. A szerzők egy nyelvi tanácsadó iroda felállítását szorgalmazzák, az iroda munkatársainak lenne a feladata orvosolni ezt a valóban súlyos problémát. Először ki kellene alakítani a megfelelő szakterminológiát, majd gondoskodni kellene arról, hogy az szótár formájában minden érintetthez eljusson.

Fontos kérdés a kontaktusjelenségek vizsgálata is. Minden kisebbségi helyzetben lévő nyelv beszélőire jellemzőek a két nyelvhez és két kultúrához való tartozás miatt kialakuló hangállománybeli, lexikális, illetve grammatikai kölcsönzések. Ezért a határainkon túl élő magyarok beszéde más, mint az egynyelvű magyarországi magyaroké. Az iskolai magyartanítás feladata lenne, hogy a gyerekekkel megértessük: a külföldön élő magyarok beszéde nem rosszabb az anyaországiak beszédénél, hanem más. Ellenkező esetben a gúnyolódástól, kinevetéstől való félelem miatt a szlovákiai, romániai stb. magyarok nem merik az anyanyelvüket használni, és ez előbb-utóbb a határainkon túli magyar nyelv visszaszorulásához vezethet.

Jelentős probléma a két országban az eltérő iskolatípusok elnevezése is, ami szintén fordítási gondokat okoz. A szlovákiai iskolákban nem lehet „egy az egy”-ben átvenni a magyar elnevezéseket, mivel ugyanaz az elnevezés más és más iskolatípust jelöl a két országban; sőt van olyan iskolatípus is, amely csak az egyik országban létezik. A szlovákiai iskolákban a dokumentáció is eltér a magyarországitól, ezért a különböző iratok nevét sem lehet egyszerűen átvenni az anyaországi gyakorlatból.

A szerzők – minden jogi és történelmi körülményt figyelembe véve – arra a követ-

keztetésre jutottak, hogy meg kell alkotni a tudomány és a jog minden területét érintő szlovákiai magyar szakterminológiát, és azt el is kell terjeszteni az érintettek körében. Ez a nyelvtervező munka azonban nagyon nagy körültekintést igényel: figyelembe kell venni a szlovákiai és a magyarországi hagyományokat, valamint a szlovákiai magyar kisebbség szükségleteit. Olyan szakterminológiát kell létrehozni, amely mindenben megfelel a szlovákiai intézményrendszer elnevezéseinek, és amely megakadályozza a magyar nyelv „szétfejlődését”.

Kuthy Erika

Johanna Laakso

Our Otherness. Finno-Ugrian Approaches to Women's Studies, or vice versa [A mi máságunk. Nőkutatás a finn-ugorok között, vagy megfordítva]
LIT Verlag: Wien, 2005. 197 p.

Johanna Laakso könyve a Bécsi Egyetem Finnugor Intézetének új sorozatában kapott helyet második kötetként (*Finno-Ugrian Studies in Austria, Band 2*; a sorozat szerkesztői A. Seidler, J. Laakso). Ahogy a szerző a könyv előszavában kifejti, nem az volt a célja, hogy átfogó kézikönyvet írjon a finnugor nőkutatásról; a könyv inkább az öntudatot erősítő esszégyűjteménye, amely összefoglalja az eddigi nőkutatások eredményeit és további lehetséges kutatási irányokat jelöl ki a finnugor nyelvészetben. (Laakso tudatosan a *nőkutatás* fogalmat használja a *genderkutatás* helyett, egyrészt a finnországi hagyományokat követve, másrészt szeretné a figyelmet a nőkre irányítani és kissé megváltoztatni a finnugrisztikában a nőekkel kapcsolatban uralkodó nézőpontot – ahogyan szellemesen mondja saját könyvéről: „a *herstory*, which complements the history of Finno-Ugristic studies”). A könyv megírása és megjelenése